

szerint a Munkáspárt és a Centrupárt által alakított kormányokhoz képest egy konzervatív kormány erősebb kézzel fogja a gyeplőt. Annak ellenére azonban, hogy a pártprogramok alapján a Centrupártot liberálisabbnak vélhetnénk a Munkáspártnál, a két párt kormányzása alatt befogadott menekültek számában csekély különbség mutatkozik.

Gudbrandsen tanulmánya arra a következtetésre jut, hogy a bevándorlási politika megváltoztatásának tekintetében a kormányban a konzervatív pártok a legmeghatározóbbak. A témában születő tudományos kutatások fókuszát tehát indokolt lenne a szélsőjobboldal pártjairól a főbb áramlatokat képviselő pártokra áthelyezni, hiszen elsősorban ezek a pártok gyakorolnak közvetlen hatást a bevándorlásra. Gudbrandsen nem tagadja a külső befolyásoló tényezők hatásait, de hangsúlyozza, hogy a nemzeti pártoknak is komoly beleszólása van a bevándorlás alakulásába.

Décsi Tímea

SZEMLE

Kisebbségi jog

„Emberi méltóság” intézményes foglalatban: az emberi jogok

Habermas, Jürgen: Das utopische Gefälle. Das Konzept der Menschenwürde und die realistische Utopie der Menschenrechte. = Blätter für deutsche und internationale Politik, 55. Jg. 2010. 8. No. 31–34. p.

A szaklap azon frissiben közli az emberi jogok aktuális helyzetképének szentelt majna-frankfurti konferencia (*Human Rights Today: Foundations and Politics*) súlyponti előadását. Elemzésében a jeles társadalomfilozófus a jogkézlet évszázados fejlődése során kikristályosodott „emberi jogi” normák relevancia-kérdését járja körül. Alapvető megállapítása: a háttérben rangrejtve is eredendően az emberi méltóság eszméje áll. A ma hatályos cikkelyek az emberi méltóságon tett megannyi erőszak: önkény, az elnyomatás, törbecsalás, vérontás évezredek át megélt tapasztalatának elemi elutasítását visszhangozzák, miközben a jogfilozófia lemaradásba került a kézzelfogható kapcsolat feltárásával. Az együtthatás először az ENSZ Emberi Jogi Nyilatkozatában (1947) jutott kifejezésre, amely első cikkelyében az emberiség egyéneinek egyenlőségét emberi méltóságukkal és az azt reprezentáló alapjogaikkal méri.

Habermas témafelvetése közvetlen indíttatását egybek között a német szövetségi parlament által elfogadott, kétes „légi biztonsági” törvény (2006) példamutató alkotmánybírósi elutasításától nyerte. Ez a törvény a New York-i „szeptember 11.” apokaliptikus terrortámadásához hasonló esetekre Németországban a gépek lelövését látta követendőnek a „még nagyobb baj” megelőzése érdekében. Az alkotmánybírósi indoklása szerint a törvény intézményes önkénnyel kívánja előre kijelölni a lehetséges áldozati kört, tekintet nélkül egyéneinek oszthatatlan emberi méltóságára.

Habermas levezetésében (amely szavanként aranykarátot ér, lényegi tartalmát csak hiteles fordítás adhatná vissza) az emberi méltóság az egyének autonóm tudatával ítélkező felelős lelkiismeret kollektív foglalatát adja. A belőle kisugárzó erkölcsi parancsokkal jutunk el fokról fokra az alapjogi tartalmakhoz. Ez egyúttal a jogkézlet történelmi kibontakozásának útja a természet- vagy észjogtól (háttérben az észmorállal) a történeti jog irányában, melynek során a maga lelkiismereti gyökerét mint utópiát megőrzi. A végkifejletben termékeny feszültség marad fent a definiált nor-

mák végessége és a lelkiismereti dimenzió teljessége, vagy egyszerűbben: gyakorlat és eszmény között, ami a további jogkiterjesztés motorja. E tekintetben a méltóság-eszmény maga eredendően polemikus dinamikáját is mindvégig megőrzi, ami okot ad némi optimizmusra az alkalmazás körének szélesítését illetően a készlet mindenkori terjedelme szerint – Ázsiában, Afrikában.

A lelkiismereti dimenzió felelősségvonzatán (felebaráti érzelmek, részvét, szolidaritás) lehetetlen nem észrevenni az emberi egyénről mint Isten képmásáról vallott keresztény tanítás lenyomatát. A méltóság-minőség fejlődése végighalad a „dignitas” történelmi alakváltásain (felkent fenség, rendi kiválóság stb.), míg elérkezik a tömegtársadalom egyéneinek egyenlő tiszteletet követelő, státusz-független önazonosságáig. Ezen a záróponton teljesezik ki egyáltalán az emberi méltóság-fogalom egész erkölcsi hordereje. A modern társadalomirányítás felelőssége, hogy az intézményes jogegyenlőséget kivívó egyének számára alapjogaik gyakorlati érvényesítését szociális és kulturális jogi biztosítékokkal is, (társadalmi demokrácia) körülbástyázza.

Habermas végezetül figyelmet szentel a törékeny fogalmi kör elemeivel történő, megtévesztő szándékú visszaélés gyakorlatának – egy olyan világban, amelyben a politikai verbalizmus talaján bármi és annak az ellenkezője is igaz. Az emberi jogok, az emberi méltóság fogalmainak hatalmi legitimációs álcaként történő felhasználása – az ENSZ Biztonsági Tanácsának partikularista vétókkal blokkolt kétes döntéseitől a különböző katonai intervenciók öngazolásáig – rövid távon bizonyosan lejáratja az eszményt, teret adva annak elvi tagadására és dekonstrukciójára kész, romboló törekvések számára. Bízunk abban, hogy minden ilyesfajta igyekezet hosszabb távon biztos vereség elé néz.

Komáromi Sándor

SZEMLE

Nemzeti és etnikai kisebbségek története

Nemzeti önkép és történetpolitika Kelet-Európában 1989 után (Lengyelország, Ukrajna, Baltikum)

Nikžentaitis, Alvydas: Identität und Instrument. Geschichte und Außenpolitik in Osteuropa. = Osteuropa, 60. Jg. 2010. 8. No. 105–112. p.

A szovjet-bolsevik tömb és önmagában a szovjet állam felbomlásával 1990 tájékan visszanyerték szabadságukat és identitásukat azok a kelet- és kelet-közép-európai nemzetek, melyeket Moszkva, ha nem már előbb, a hitleri Németországot legyőző koalíció tagjaként a második világháború végén bekebelezett vagy csatlós sorba taszított. Az új politika, a társadalmi és gazdasági átalakítás tennivalói sorába tartozott, hogy a politikai szuverenitás és a háborút megelőző örökség talaján egymás közötti kapcsolataikat is újraépítsék. A régi kapcsolatokat sokféle, történelmi gyökerű vita terhelte, melyek, csak az északra eső régióknál maradvá, a Porosz-, Orosz- és Lengyelország, illetve a Lengyel-Litván Unió közötti korábbi összetűződések következményeit hordozták, élénken formálva az egyedi „történetpolitikákat”. Az első világháborút követő politikai rendezés a lengyel függetlenség helyreállításával, a három balti szuverenitás megteremtésével századok eltelté után először tette áttekinthetőbbé a térség arculatát. Az egymás közötti konfliktuspotenciált egyebek között a Lengyel-Litván Unió idejében végbement ellengyeledése után történelmi alapon a független Litvániához osztott, lengyel részről viszont 1920-ban anektált Wilna/Vilnius hovatarozása, továbbá Lengyelország – korábbi pozícióit szem előtt tartó – ukrán aspirációi, valamint a háborús időszakban a lengyel Honi Hadsereg és az Ukrán Felkelő Hadsereg kölcsönös túlkapásai adták. 1989/90-nel ezek az újabb keletű ellentétek is feléledtek, mindazáltal egyelőre nem tényezők az új történetpolitikában.

A szabadságukat visszanyert szuverenitások új kapcsolati politikáját az európai egységesülési folyamat együttműködési parancsa határozta meg. Számosan az EU tagjaivá is váltak, mások erre aspirálnak. A merőben új európai konstelláció kedvező lehetne a múltban gyökerező viták szisztematikus feldolgozása számára. A konszenzus irányába való elmozdulást ugyanakkor elsődlegesen a második világháború során, illetve a háború befejeztével Moszkvától elszenvedett sérelmek, csapások sorsközössége és